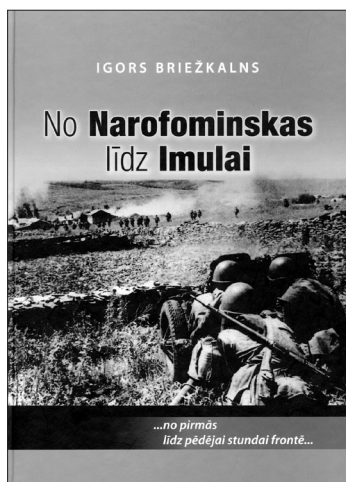

ir ierādīta būtiska vieta. Tā, piemēram, profesora Gerharda Eimera domas konferences krājumā atspoguļotas tikai daļēji, rezervējot tām vietu pilnā apmērā kādā no nākamajiem krājumiem. Tur tad arī tiks vispusīgi izvērtēti monumentālās Madonnas skulptūras rašanās vēsturiskie, garīgie un teoloģiskie aspekti, tostarp Dievmātes tēla saistība ar Vācu ordeņa mestru apbedījumiem Marienburgas pils Sv. Annas kapelā. Atliek cerēt, ka G. Eimera pieņēmumi par mozaikas klātu monumentālās tēlniecības darbu migrāciju no antīkās un Bizantijas kultūras līdz Vācu ordeņa zemei pēc kāda laika ļaus ikvienam interesentam pārliecināties par šīs personības erudīcijas bagātību.

Vēl dziļāk skarot Marijas simbola teoloģisko būtību, vairāki rakstu autori ir skaidrojuši Marijas laicīgā ķermeņa substanci ar baznīcas ēkas, baznīcas kā institūcijas, ar draudzes arhetipu, un arī otrādi – konkrēto dievnamu asociējot ar Dievmātes sargājošo funkciju. Šādā kontekstā interesantas ir mākslas vēsturnieces no Poznaņas Lilianas Krancas-Domaslovskas (*Krantz-Domasłowska*) un Dr. Juliusa Račkovska (*Raczkowski*) no Toruņas domas, ar salīdzinājuma palīdzību argumentējot Marienverderas Doma baznīcas arhitektūras un iekārtas, kā arī Kēnigsbergas Doma baznīcas kora daļas rotājumu un apustuļu tēlu cikla piemērotību izsmalcināta Marijas godināšanas kulta vajadzībām.

Rezumējot “Izsūtīto vāciešu kultūras biedrības” sagatavotā un izdotā rakstu 7. sējuma nozīmi Marijas patronāta lomas atklāšanā, kāda tai bijusi Vācu ordeņa garīgajā un praktiskajā darbībā, zinātnieki nonāca pie galvenās atziņas – par Vācu ordeņa atkarībā nonākušajā teritorijā – *Terra sanctae Mariae* – izsmalcinātā rituālā formā evolucionējušu un reliģiskajā, garīgajā dzīvē kultivētu Marijas godināšanas praksi.

Ojārs Spārītis

Briežkalns I. No Narofominskas līdz Imulai: ... no pirmās līdz pēdējai stundai frontē... – Talsi, 2009. – 84 lpp.

Pateicoties Igoram Brižkalnam un biedrībai “Latviešu strēlnieku apvienība”, klajā nākusi ļoti vērtīga grāmata – apkopojošs vēstījums par latviešu karavīru gaitām Otrā pasaules kara laikā Sarkanās armijas rindās.

Grāmatas autors ir 1920. gadā dzimušais I. Brižkalns. Viņš 1940. gadā bija Latvijas armijas 7. Siguldas kājnieku pulka radiotelegrāfists, bet pēc tam Rīgas kājnieku karaskolas kursants.

Vācijas-PSRS kara laikā I. Briežkalns dienēja Sarkanās armijas 201. un 308. strēlnieku divīzijā, bija rotas un bataljona komandieris un pulka štāba priekšnieks un pieredzēja kara šausmas visu četru gadu garumā.

Autors pamatoti uzsver, ka mūsdienās, gluži tāpat kā padomju laikā, tiek rakstīts tikai par vienā pusē karojošajiem latviešiem. Blakus darba ievadā minētajām Igora Vārpas un Aivara Pētersona grāmatām jāatgādina vēl par Dainas Bleieres, Ilzes Jermacānes, Jāņa Riekstiņa un Artura Žvinkļa publikācijām, bet tas diemžēl arī ir gandrīz viss, ko vēsturnieki pēc 1991. gada uzrakstījuši par latviešu karavīriem Otrā pasaules kara laikā padomju armijā.

Grāmatā pamatoti kritizēts vairākums padomju laikā iznākušo darbu par šo tēmu, kuriem bija izteikti propagandistisks raksturs. Protams, šie pārmetumi neattiecas uz ievērojamā ukraiņu tautības Latvijas vēsturnieka un Latvijas vēstures institūta bijušā darbinieka Vasilija Savčenko (1923) pētījumiem, kas tolaik bija visobjektīvākie.

Patīkami, ka grāmatas lappusēs nevalda naidis pret pretējā pusē karojošajiem tautiešiem, ko nevar sacīt par daļu rakstītāju, kuri emigrācijā un pēdējo 20 gadu laikā Latvijā radījuši dažādas kvalitātes apcerējumus un atmiņas par savām dienesta gaitām nacistiskās Vācijas karaspēkā. Gluži pretēji – priekšvārdā lasāms: “Tā noteikti nebija ne latviešu leģionāru, ne strēlnieku vaina, ka abās pusēs kareivji un virsnieki bija spiesti karot par lielvalstu interesēm svešos formastērpos un zem svešiem karogiem, tomēr to darīja varonīgi un pēc labākās sirdsapziņas. Latviešu karavīri abās pusēs karoja pret iebrucējiem un nevis pret savu valsti un tautu” (3. lpp.). Jāpiebilst, ka grāmatu autors veltījis sava brāļa Georga Briežkalna (1926–1945) piemiņai, kurš 1945. gada 3. februārī krita vācu armijas 15. SS latviešu divīzijas sastāvā Polijā.

I. Briežkalns konspektīvi iepazīstina ar latviešu strēlnieku kauju ceļu no Narofominskas pie Maskavas 1941. gada decembrī līdz Imulas upei Kurzemē 1945. gada maijā. Šīs abas ģeogrāfiskās vietas, kas veido grāmatas nosaukumu, vienlaicīgi arī bija mūsu karavīru smagu un asiņainu cīņu sākuma un beigu punkts. Darba turpinājumā autors atsevišķās nodaļās sīkāk analizē ilgstošās kaujas pie Staraja Rusas un Demjanskas 1942.–1943. gadā un 1944. gadā izveidotās 308. strēlnieku divīzijas kauju ceļu Latvijā no 1944. gada augusta līdz 1945. gada maijam. Rakstot par kaujām Kurzemē, I. Briežkalns kategoriski noraida pazīstamos terminus “Kurzemes katls” un “Kurzemes cietoksnis” un izklāsta savu viedokli, kāpēc tie ir nepamatoti un abu karojošo pušu propagandistu izdomāti (25. lpp.).

Grāmatas nobeigumā sniegtas I. Briežkalna un latviešu strēlnieku komandieru: Detlava Brantkalna (1889–1979), Valdemāra Damberga (1899–1965), Roberta Varkalna (1899–1959), Augusta Ārenda (1903–1958) un Jāņa Lauka (1906) biogrāfijas, kā arī publicēta informatīva izziņa par 1940. gadā izveidoto Rīgas kājnieku karaskolu, Otrā pasaules kara latviešu strēlnieku vēstures svarīgāko notikumu hronoloģija un piecas strēlnieku kauju rajonu shēmas. Darbu bagātina četras lapas ar fotogrāfijām, kurās redzami gan daudzi latviešu strēlnieku komandieri, gan

simpātiska meitene – ar Sarkanās Zvaigznes ordeni apbalvotā leģendārā snaipere Monika Meikšāne (1916–1956).

I. Briežkalnam nav bijuši pieejami Krievijas arhīvu materiāli. Šī iemesla dēļ autors nevar precīzi pateikt, cik latviešu kopumā Otrā pasaules kara laikā dienēja latviešu strēlnieku formējumos, bet viņš uzskata, ka ne mazāk kā 80 000 cilvēku (7. lpp.). Tik ievērojams skaitlis karavīru laika posmā no 1941. līdz 1945. gadam kopā ar Rietumu sabiedrotajiem cīnījās pret nacismu, bet šodien praktiski ir “pazuduši” no Latvijas vēstures skatuves! Varbūt ar I. Briežkalna grāmatas iznākšanu situācija mainīsies?

Dzintars Ērglis

LIVONIJAS PIĻU ATTĒLI NO MARĶĪZA PAULUČI ALBUMA
 ABBILDUNGEN DER LIVLÄNDISCHEN BURGEN
 IM ALBUM DES MARQUIS PAULUCCI

Livonijas piļu attēli no marķīza Pauluči albuma / Izdošanai sagatavojusi, tulkojusi un komentējusi Ieva Ose. – Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2008. – 319 lpp.: il.

Latvijas vēstures institūts un Latvijas Akadēmiskās bibliotēka jau gadiem ilgi sadarbojas, sagatavojot publicēšanai nozīmīgus vēstures avotu krājumus. Pēc Johana Kristofa Broces “Zīmējumu un aprakstu” četru sējumu izdošanas nākamais kopdarbs ir 2008. gadā publicētie Livonijas piļu skati un plāni no albuma, ka nosaukts Baltijas provinču ģenerālgubernatora itāļu izcelsmes marķīza Filipo Pauluči (1779–1849) vārdā.

Albuma oriģināls glabājas Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā. Tā trijos sējumos apkopoti 19. gs. 20. gadu otrajā pusē un 30. gadu sākumā pēc Baltijas guberņas iestāžu pasūtījuma izgatavotie Latvijas un Igaunijas seno celtnu attēli un plāni ar paskaidrojumiem krievu vai vācu valodā. Šo attēlu un aprakstu īstenie autori ir vairāki guberņu vai apriņķu revidenti un mērnieki.

Pauluči albumu izdošanai ir sagatavojusi, tulkojusi un komentējusi Latvijas vēstures institūta vadošā pētniece Ieva Ose, bet attēlus ieskenējusi Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas darbiniece Kristīne Plostniece.

Ievadā I. Ose ir iztīrījusi albuma nosaukuma izcelsmi, precizējusi vairāku attēlu datējumu, to autorus, kā arī paskaidrojusi apskatīto pieminekļu izvēli un iegūtās informācijas sakārtojumu manuskriptu sējumos. Vēl ievadā ietvertas ziņas par albuma agrākajām glabāšanās vietām, kā